

det sædvanlige princip i straffelovgivningen, og derfor i sig selv er betænkelig, anser jeg den foreslåede regel for *overflødig*. Der er, som de talrige tilfælde, der har foreligget i praksis, viser, i den frie bevisbedømmelse et tilstrækkelig vern mod sådanne kneb. Jeg anser det derfor for *betænkeligt* at indføre et sådant *nytt strafbart forhold, der stiller føreren af motorkøretøjer anderledes og dårligere end andre borgere*.

Der er efter min mening i det hele *ikke* anledning til at indføre *skærpene* ændringer i den gældende motorlovs bestemmelser med hensyn til spirituspåvirkede motorførere. Den gældende motorlov har efter mit skøn hidtil ydet et fuldt tilstrækkelig grundlag for at træffe en rigtig og forsvarlig afgørelse i disse sager, og grundlaget har også været tilstrækkelig for den skærpede kurs, domstolene i den senere tid på grund af forholdene har indledet.

Helge Hoff.

Foran starten av arbeidsskole for unge lovbrytere i Norge.

Av direktør KARSTEN HELI, Berg arbeidsskole.

Kort historikk.

På Den norske kriminalistforenings møte i mai 1926 holdt ekspedisjonssjef *Arne Omsted* foredrag om „Den strafferettslige behandling av unge lovovertrædere“, og la fram et utkast til lov om „anvendelse av oppdragende behandling i stedet for straf på unge lovovertrædere“. Hovedtanken i utkastet var at unge lovbrytere kunne anbringes i lære-hjem i stedet for fengsel i visse tilfeller.

En supplerende fremstilling om emnet ble gitt på det samme møte av direktør *Hartvig Nissen* under titelen: „Er der grunn til å gjennomføre en særegen strafferettslig behandling af unge lovovertrædere?“ Han la fram et statistisk materiale til støtte for tanken om en ny behandling av unge lovbrytere. Det bør forøvrig nevnes at *Hartvig Nissen* også tidligere hadde vært inne på emnet og hadde fremholdt at det „viktigste reformkrav innenfor strafferettspleien var en ny behandling av unge lovbrytere“ (på Kriminalistforeningens møte i desember 1925 i et foredrag om „Straffelovkomiteens forslag til sikringsmidler i stedet for straff“).

Det nevnte møte i Kriminalistforeningen i 1926 vedtok å „henstille til Justisdepartementet å utvide Straffelovkomiteens mandat til å omfatte spørsmålet om en særlig behandling av unge lovovertrædere som ikke kommer under vergerådenes forsorg“.

Saken fikk en prisverdig rask behandling. Justisdepartementet la allerede i 1928 fram sin innstilling i saken med et utkast til lov „om

oppdragende behandling av unge lovovertrædere“, eller som den vanligvis kalles, lov om arbeidsskole (Ot. prp. nr. 13, 1928). Lovforslaget ble enstemmig vedtatt i Odelsting og Lagting og sanksjonert som lov 1. juni 1928. Loven skulle dog ikke tre i kraft før etter Kongens og Stortingets nærmere bestemmelse.

Etter henstilling fra Fengselsreformkomiteen ga Justisdepartementet i 1930 skifteforvalter *Arne Omsted* og skolehjemsbestyrer *F. W. Landmark* i oppdrag å utrede visse spørsmål i forbindelse med gjennomføring av loven, og å legge fram planer for et anlegg av en arbeidsskole for unge lovbrøyttere på det tidligere nedlagte lærerhjem Bredtveit i Østre Aker. Denne komite (Omsted-Landmark-komiteen) avga sin innstilling i november 1930.

1930-årene var ingen god tid for nye tiltak av denne art, og først i 1938 fikk Justisdepartementet Stortingets tilslutning til å ta saken opp med sikte på å realisere planene om Arbeidsskolen på Bredtveit.

Departementet satte da ned et utvalg med ekspedisjonssjef *Kyhn Gløersen* som formann og direktør *Hartvig Nissen* og kontorsjef *Anton Jensen* som øvrige medlemmer (Bredtveitutvalget). Dette utvalg foreslo visse endringer i loven og la fram et detaljert forslag for start og drift av Arbeidsskolen på Bredtveit. Forslaget om lovendringer ble tatt opp av Departementet, senere vedtatt som tilleggslov til lov om oppdragende behandling av unge lovbrøyttere, og sanksjonert 26. mai 1939. Videre ga Stortinget en bevilgning på kr. 300 000 for terminen 1939/40 til påbegynnelse av Arbeidsskolen på Bredtveit.

På grunn av krigen ble denne bevilgning trukket tilbake og saken hvilte til Stortinget i 1949, etter proposisjon fra Justisdepartementet, bevilget kr. 250 000 for terminen 1949/50 til påbegynnelse av et arbeidsskoleanlegg. I mellomtiden var Bredtveit blitt landsfengsel for kvinner, og arbeidsskolen ble besluttet lagt på eiendommen Søndre Berg i Sem, 4—5 km fra Tønsberg.

Berg arbeidsskole.

Eiendommen er skilt ut av Jarlsberg hovedgård. Under okkupasjonen innredet de norske nazister en konsentrasjonsleir på Berg. Etter krigen er den brukt till anbringelse av landssvikfanger. En tør kanskje si at disse to anvendelsesmåter nøytraliserer hverandre, slik at den nye institusjonen ikke starter beheftet med fiendtlige affekter fra fortiden!

De tidligere barakker blir for det meste revet ned og erstattet med bygninger innredet for arbeidsskolen. Til dels blir det benyttet gamle materialer fra andre leirer, men anlegget får et lyst og vennlig preg. Skolebygningene er å betrakte som provisoriske, men det tør vel hende at provisoriet blir av noen varighet. Funksjonærboligene er derimot permanente, og det blir praktiske og pene boliger for de fleste av funksjonærene.

Skolen er bygd etter paviljongsystem. I sin beskjedne nøkternhet blir den ingen Røxtuna, men så blir den også billigere.

Det er 3 internatbygninger for elevene med 20 enerom i hver, altså med plass til i alt 60 elever, kjøkkenbygning med felles spisesal for alle elever og forsamlingsal, en bygning med en liten mottagelsesavdeling i den ene fløyen, en isolasjonsavdeling i den annen og en sykeavdeling i midten, administrasjonsbygning, som også rommer klasseværelser og bibliotek, verkstedsbygninger og en enkel bygning for hobbyvirksomhet. Skolen får en bra idrettsplass. I forbindelse med den er det planlagt en gymnastikksalsbygning med bad, omkleddingsrom og scenearrangement. Det er grunn til å tro at også denne bygning kommer snart. Alle bygninger er bygget i trematerialer.

Eiendommen er i alt på 450 dekar (45 hektar). En vil kunne dyrke opp 120—150 dekar, men i første omgang starter en med et mindre gårdsbruk på ca. 90 dekar, basert på husdyrhold (griser og høns) og gartneri. Både for å skape mer varierte arbeidsmuligheter for elevene og for den trivsel som følger med et gårdsbruk er det en fordel for skolen at den får det.

Beliggenheten er eminent god. Eiendommen ligger på en liten høyde i et fruktbart og vennlig Vestfoldlandskap, rikt på historiske og kulturelle tradisjoner. Det er kort vei til de kjente vikingetidsfunnene i Borre, og inne på selve skolens område er det en rekke gravhauger. Det vil også komme til å bety meget for elevenes og personalets trivsel at det er kort vei til Tønsberg, en av de mest hyggelige og driftige byer i landet.

Personalet vil foreløpig bestå av i alt 23 funksjonærer. Sannsynligvis vil dette tall vise seg å være for lavt, en sammenligning med tilsvarende institusjoner andre steder tyder på det. De stillinger som er ført opp på budsjettet for 1951/52 er: direktør, inspektør, verksmester (tilsynsleder), 3 kuratorer (som også skal undervise), gårdsbestyrer, 2 yrkeslærere, husmor, 2 husmorassistenter, kasserer, kontorassistent og 9 betjenter (tilsynsassistenter). Lege og psykiater blir knyttet til skolen i deltidstillinger.

Arbeidsskolens idé og dens mål.

Den norske lov „om oppdragende behandling av unge lovbrytere“ har det samme idégrunnlag som tilsvarende lover i en rekke andre land, arbeidsskolen vil meget nær svare til de engelske Borstal-institusjoner og andre lands ungdomsfengsler.

Loven bygger på to hovedtanker:

1. den nåværende praksis med ubetingede fengselsstraffer for unge lovbrytere i aldersklassene over verjerådsalderen er utilfredsstillende, og
2. det er mulig gjennom nye behandlingsmåter av oppdragelsesmessig art å øke sjansene for å avkriminalisere unge lovbrytere.

Den første tanke gir uttrykk for at det individualpreventive motiv ikke er tilstrekkelig tilgodesett. Nettopp overfor unge lovbrytere er det naturlig at dette motiv gjøres gjeldende med full styrke i de reak-

sjonsformer samfunnet må bruke. Alt i verjerådsloven av 1896 ble dette prinsipp slått fast i Norge overfor unge kriminelle under 18 år. En videreføring av det samme prinsippet for aldersklassene like over, ligger nær.

En skal selvsagt ikke se bort fra at en ubetinget fengselsstraff ved sin avskrekkende virkning kan ha en individualpreventiv betydning. Men allerede i forarbeidene til den norske lov av 1928 om spesialbehandling av unge lovbrøyttere, ble nytten av korte fengselsstraffer som recidiv-forhindrende middel bestridt. Både Omsteds referat av tidligere foreliggende materiale og den spesielle undersøkelse Nissen la fram, førte til den konklusjon at ubetingede fengselsstraffer for unge lovbrøyttere hadde liten verdi, det kunne heller synes som om slike straffer virket provoserende til fortsatt kriminalitet.

Nyere forskning og erfaring gir ikke grunnlag for noen endret oppfatning på dette punkt. Det tør tvert om hevdes at tvilen om den positive virkning av de korte, ubetingede fengselsstraffer for unge lovbrøyttere er avløst av en sikker oppfatning av at denne reaksjonsform som regel er utilfredsstillende.

Selvsagt skal vi være forsiktige med slutninger på dette felt, der så mange faktorer kommer inn i bildet. Men, noe rundt sagt, tør vi slå fast at alle nyere resultater fra det forskingsfelt som omfatter menneskenes atferdsmåter, samstemmer i at en kortvarig frihetsberøvelse i seg selv i regelen er en altfor primitiv metode som middel til å forbedre en ung lovbrøyer. De faktorer som betinger en kriminell holdning hos unge mennesker er i alminnelighet så kompliserte at vi bare kan ha håp om å nå en avkriminalisering gjennom lengre tids behandling.

Vi kommer her over til den annen tanke i motivene for loven om unge lovbrøyttere, den positive siden: Behandlingen skal bygge på en *oppdragelse* med det mål for øyet at man gjennom den skal resosialisere lovbrøyereren.

Den intensjon som er uttrykt i denne tanke, ruller opp hele kriminologiens grunnproblem, og en drøftelse av den kan ikke få plass i denne framstilling. I all enkelhet slår jeg bare fast at den norske lov om arbeidsskolen bygger på den hypotese at det er mulig gjennom oppdragende behandling av unge lovbrøyttere, iallfall av en viss gruppe av dem, å hindre at de blir vaneforbrytere.

Når loven nå skal settes ut i livet har vi å bygge på denne hypotese og gjennom vårt arbeid søke å realisere det loven sikter mot. Det vil komme oss til gode, når oppgaven skal løses, at tanken om en spesialbehandling av unge lovbrøyttere er praktisert i en rekke land siden den norske lov kom for 25 år siden. Vi har erfaringer å bygge på, ikke minst fra våre naboland Danmark og Sverige. Det er også riktig å slå fast at det er gjort store landevinninger i de senere år innenfor de vitenskaper som behandler menneskenes atferdsmåter. Disse resultater vil selvsagt hjelpe oss ved realiseringen av en oppdragende behandling av unge lovbrøyttere.

Teoretiske og praktiske problemer ved arbeidsskolen.

1. *Loven omhandler personer mellom 18 og 23 år.*

18-årsgrensen nedad er valgt fordi verjerådsloven gir adgang til anvendelse på personer opp til denne grense. 23-årsgrensen — som er høyere enn i tilsvarende lover i andre land — er valgt for å kunne gi de forholdsvis mange unge lovbrøyttere som i Norge får sin første ubetingede dom i 21—22-årsalderen, mulighet for arbeidsskolebehandling.

Den kronologiske alder er i og for seg et lite tilfredsstillende kriterium for avgjørelse av spørsmålet om arbeidsskoleanbringelse. Det fysiske, intelligensmessige og karaktermessige utviklingstrinn kan differere sterkt for jevnaldrende personer i disse aldersklasser. En eksakt bestemmelse av modenhetstrinnet lar seg imidlertid ikke gjennomføre, og en kommer ikke forbi at loven må operere med kronologisk alder som grunnlag.

Det bør ikke komme på tale å forhøye grensen på 23 år. Det kan tvert om reises tvil om effektiviteten av arbeidsskolebehandling for personer som er kommet opp i denne alder. Skolemessig vil også slike eldre elever kunne vanskeliggjøre behandlingen av de yngre. Dette spørsmål bør man komme tilbake til når det er høstet erfaringer på skolen. Foreløpig vil det være riktig å vise forsiktighet med anvendelse av loven på personer over 21 år.

Grensen nedad er det derimot ønskelig å gjøre mere elastisk alt fra starten. Det er større mulighet for et gunstig resultat av arbeidsskolebehandling jo tidligere den setter inn. Videre kommer til at skolehjemmanbringelse etter verjerådsloven av gutter i 17—18-årsalderen, kan by på vansker. Viser derfor en person i denne alder så dyptgående kriminelle tendenser at oppdragelse er nødvendig, bør det være anledning til å anbringe ham i arbeidsskole, — om han ellers utviklingsmessig svarer noenlunde til en gjennomsnittlig 18-åring. Ved lovendring i 1951 er det tatt hensyn til dette gjennom følgende bestemmelse: „Når særlige grunner tilsier det, kan også en person under 18 år settes i arbeidsskole.“

2. *Hva loven sier om dem som skal anbringes på arbeidsskole.*

Det skal tas „hensyn til domfeltes fortid, karakter og livsførsel“, og det skal antas „at han trenger en oppdragende påvirkning i arbeidsskole for å holde seg fra å begå nye forbrytelser, og at sådan påvirkning vil være formålstjenlig.“

Ved denne bestemmelse blir det slått fast at arbeidsskole i alminnelighet bare kommer til anvendelse på den gruppe av unge lovbrøyttere som etter påtalemyndighetens og domstolens begrunnede mening antas å ville bli tilbakefallsforbryttere. Påtaleunntatelse og betinget dom vil som før bli de alternativer myndighetene først overveier som reaksjon overfor unge lovbrøyttere, og disse institutter vil vel bli anvendt etter samme prinsipper som tidligere.

En forutsetning for anbringelse på arbeidsskole skal videre være

at det foreligger grunn til å anta at den vil være „formålstjenlig“. Etter dette skal personer som mangler forutsetninger for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsskolen utelukkes. Det vil her dreie seg om personer som står under en viss grense evnemessig og om de som har slike psyko-patologiske trekk at arbeidsskolen ikke kan hjelpe dem.

Det har også vært pekt på at arbeidsskoleanbringelse ikke vil være formålstjenlig for personer som er kommet så langt i kriminalitet at de kan karakteriseres som forherdede. Det er riktig å være oppmerksom på dette moment, spesielt for de eldre årsklasser som kommer inn under lovens bestemmelse, men vurderingen av „forherdethet“ vil være så pass vanskelig, at en bør være forsiktig med å avvise arbeidsskoleanbringelse som mulighet på dette grunnlag.

Arbeidsskolen kommer altså til anvendelse på presumptivt normale, antatt utviklingsmulige unge mennesker som har en viss tidligere kriminell belastning.

Skal avgjørelsen om arbeidsskoleanbringelse svare til de krav som er stilt her, må det altså foreligge et ganske allsidig materiale om den unge lovbrøyer før dommen. Opprinnelig hadde ikke loven noen bestemmelse som krevde dette. Det er en utvilsom fordel at det ved lovendringen i 1951 er tatt inn en passus, der det heter at før det treffes avgjørelse om anbringelse på arbeidsskole, „skal nærmere opplysninger være tilveiebragt om tiltaltes personlighet, hans livsførsel og øvrige forhold. Til sakkyndig undersøgelse er det nok med én sakkyndig, med mindre det i det enkelte tilfelle finnes påkrevet å bruke flere.“

I premissene for lovendringen i 1951 er det uttalt at Departementet går ut fra at det „regelmessig vil bli foretatt en psykologisk eller psykopatologisk undersøkelse“. Noe kategorisk krav om slik undersøkelse foreligger det altså ikke i loven, men etter den nevnte forutsetning må en anta at slik undersøkelse vil bli foretatt i de aller fleste tilfeller. Spesielt fordi vi her i Norge — iallfall foreløpig — bare har én anstalt og ingen spesiell mottagelses- eller observasjonsavdeling, må ønskeligheten av en grundig forundersøkelse sterkt understrekes. Det er påtalemyndigheten som får avgjørende innflytelse på spørsmålet om anbringelse på arbeidsskole. Det må da antas at statsadvokatene, som påtalemyndighetens representanter, selv vil være sterkt interesserte i å ha det bredest mulige grunnlag før de treffer sin avgjørelse og foranstalte at undersøkelse blir foretatt.

I stor utstrekning vil det vel være Vernelagene som påtar seg sosialundersøkelsene, og dette skulle ikke by på særlige vansker. En psykiatrisk, psykologisk og helst psykoteknisk undersøkelse kan derimot by på tekniske vansker, men de synes ikke større enn at de kan overvinnes, selv om det i noen tilfeller kan bli spørsmål om atskillig lang transport av siktede. I denne sammenheng reiser spørsmålet seg om hvor den unge lovbrøyer skal være mens saksbehandlingen og forundersøkelsen pågår. Det bør overveies om en ikke i noen større utstrekning enn nå er tilfelle, skal benytte varetektsfengsel. En skal ikke se bort fra at et kortvarig fengselsopphold kan legge til rette visse

psykologisk heldige forutsetninger for den senere overgang til arbeidsskolens friere forhold. Det må være en forutsetning at varetektsanbringelsen skjer i betryggende former, blant annet må det klart kreves at den unge lovbryter ikke under varetektsoppholdet blir utsatt for demoraliserende påvirkning fra medfanger.

3. Anbringelse på arbeidsskole skal skje etter rettsavgjørelse av de vanlige domstoler.

Loven av 1928 bestemte opprinnelig at den unge først skulle få dom til vanlig fengsel, og at domstolen så kunne gi påtalemyndigheten fullmakt til å anbringe den dømte på arbeidsskole isteden. Den først idømte straff falt da bort.

Ved endring i 1951 er det bestemt i loven at i visse tilfeller „kan retten istedenfor å idømme straff bestemme i dommen at domfelte skal anbringes i en arbeidsskole for unge lovbrytere. Slik bestemmelse kan bare treffes når påtalemyndigheten har nedlagt påstand om det — —“.

Ved denne formulering har en oppnådd flere fordeler, sammenlignet med den tidligere:

- a. Man unngår konverteringen (omgjøring av fengselsdom til arbeidsskoledom).
- b. Retten, ikke påtalemyndigheten, avgjør saken.
- c. Man beholder likevel påtalemyndighetens sterke innflytelse, der ved at retten ikke kan bestemme arbeidsskole uten at påtalemyndigheten har nedlagt påstand om det. Dette er en styrke fordi det vil være lettere for påtalemyndigheten å sikre en viss ensartethet over avgjørelsene, og fordi avgjørelsen av egnethet for arbeidsskoleanbringelse blir bygd på sikrere grunnlag (undersøkelser osv).

På en lykkelig måte er her flere ønskemål tilfredsstillet, og den norske lov får samsvar med hovedprinsippene i andre lands lover på dette felt.

4. Varigheten av oppholdet på arbeidsskolen.

I loven, som den lyder etter endringen i 1951, er det bestemt at den som anbringes i arbeidsskole skal holdes der i 2 år, og ved utløpet av denne tid utskrives på prøve. Eleven kan dog, hvis hensikten med behandlingen antas oppnådd, utskrives på prøve et halvt år før 2-årsfristen. Denne utskrivning beslutes av direktøren.

Det er videre bestemt at en elev kan holdes i arbeidsskolen inntil 1 år utover 2-årsfristen hvis vektige grunner tilsier det. Avgjørelse om dette treffes av den myndighet Kongen bestemmer, etter at skolens direktør og funksjonærråd har uttalt seg.

I lovteksten av 1928 var det ikke satt noen minimumstid for oppholdet på arbeidsskolen, men i forarbeidene til loven var det antatt at en oppholdstid på 2 år skulle være det normale. Som maksimumstid var det bestemt 3 år (som nå).

Reelt sett blir altså den normale varighet av oppholdet på arbeids-

skolen den samme etter den endrede bestemmelse, som den som var antatt i den opprinnelige lovs forarbeider. Ved den endrede form er det skapt større fasthet, samtidig som det er bevart en viss margin av elastisitet. Det kan visselig gis gode argumenter for ikke å ha noen minimumsgrense for oppholdstiden, altså at oppholdet kan avbrytes når som helst. Det er imidlertid argumenter som taler *mot* en slik ubestemthet, og de er sterkere en de som taler for, spesielt når det gjelder arbeidsskoleanbringelse.

Arbeidsskolens ide er å bygge opp fastere karakteregenskaper, skape utholdenhet og større perspektiv hos unge mennesker med en labil livsholdning. Det skal skje gjennom opplæring og påvirkning. All pedagogisk erfaring sier at dette program forutsetter en viss varighet i tid. Starter eleven på skolen med den innstilling at han nær sagt når som helst har sjanse til å utskrives, mangler selve appellen til å gjennomføre et opplæringsprogram. Det skal villig innrømmes at det i alle fall er vanskelig å oppnå denne langsiktige innstilling hos det klientell av unge som kommer til arbeidsskolen, men derav følger ikke at en på forhånd skal stille seg i den svakest mulige utgangsposisjon når det gjelder å angripe dette problem.

Den uro og rastløshet som følger med en hel ubestemthet er også uheldige psykologiske trekk. Det kunne synes som om det ville skape håp og impuls til forbedring hos elevene at de hadde sjanse til å slippe ut så snart de oppførte seg bra og tilsynelatende var resosialiserte. I virkeligheten kan en slik ordning skape et press på de unge mennesker, et press som kan bli en ganske svær belastning. En skal heller ikke se bort fra at ordningen kan avle øyentjeneri og misunnelse.

Varigheten av oppholdet på arbeidsskolen vil altså kunne svinge mellom 1½ år og 3 år. Dette gir rom for atskillig smidighet ved arbeidsskoleanbringelsen. I tillegg til dette er det åpnet en ventil gjennom følgende bestemmelse i loven: „Uten hensyn til lengden av oppholdet kan det besluttes at behandlingen skal innstilles, midlertidig eller varig, såfremt elevens helbredstilstand, familieforhold eller andre vektige grunner tilsier det“.

Selv om denne bestemmelse etter sin form sikter mot *særlige* tilfeller, må det antas at den kan anvendes generelt på slike tilfeller der det er rent åpenbart at det er utilrådelig eller urimelig å holde en elev i arbeidsskolen hele den foreskrevne tid, 2 — henholdsvis 1½ år. Avgjørelse om utskrivning etter denne bestemmelse er lagt til „den myndighet Kongen bestemmer“. Dette er en fordel, dels fordi det dermed blir understreket, at det ikke er en vanlig foreteelse med slik utskrivning, dels fordi en dermed letter det press skolen og dens ledelse vil være utsatt for fra elevenes side om å slippe ut før den normale tid.

5. *Elevenes start på skolen.*

I de fleste land har elevene en overgangstid i en egen anstalt før de kommer til oppdragsanstalten. Ved den norske arbeidsskole får vi en liten mottagelsesavdeling på selve skolen, og det tør hende at dette

er en fordel. Man har enkelte andre steder gjort den erfaring at en selvstendig mottagelsesavdeling kan fikserer en innstilling til den senere skole som ikke er gunstig, og den kan skape uønskede gruppedannelser som det senere er vanskelig å få løst opp.

Mottagelsestiden på arbeidsskolen vil bli betydningsfull for det senere resultat. Skolen må legge vekt på et studium av de nye elevene i denne tiden og på en behandling som sikter mot å skape en positiv holdning til den institusjon der elevene skal tilbringe den kommende tid.

Helt isolert bør elevene neppe være i mottagelsestiden, de bør trekkes inn i visse virksomheter på skolen, bli vist rundt på skolens område og i det hele satt inn i skolens ånd og virkemåte.

6. Hovedtrekk i skolens virksomhet.

Et hovedsynspunkt for virksomheten på den norske arbeidsskole har fra første begynnelse vært at den skal sikte mot en yrkesopplæring. Nå er erfaringene fra lignende institusjoner i utlandet ikke bare oppmuntrende når det gjelder denne målsetting, og det er for tiden en sterk tendens til å se elevenes opplæring på skolen mere som ledd i en terapi.

Problemstillingen synes noe kunstig, og det er næppe grunn til å forlate den hovedlinje som er trukket opp i planene for den norske arbeidsskole. En systematisk yrkesopplæring har i seg selv en stor terapeutisk betydning, ved siden av at den kan gi elevene et nytt startgrunnlag for deres senere tilværelse.

Det er vanskelig i denne sammenheng å drøfte alle de faktorer som kommer inn. Det er klart at det er mer nødvendig ved arbeidsskolen enn ved andre skoler, ikke å låse seg fast i en dogmatikk. Skolens program må være elastisk, og den må søke å legge et program som hører for hver enkelt elev. Det er likevel betydningsfullt at skolen har en prinsipiell linje her, og den kan enkelt uttrykkes: Vi ser det jevne, systematiske arbeid mot et mål som en vesentlig karakterskapende faktor. Skolens hele program må bygges opp slik at arbeid og annen beskjeftigelse fyller elevens dag. Han skal engasjeres fysisk, intellektuelt og følelsesmessig slik at det blir liten tid til overs til passiv driving.

Dette program forutsetter at skolen rår over et variert utvalg av virksomheter for elevene. Ved starten står vi her noe svakt. Det er nå engang ikke alle som har interesse og anlegg for å bli snekkere, mekanikere eller landbruksarbeidere. Det er en påtrengende oppgave å skape flere opplærings- og arbeidsmuligheter for elevene, gjerne i samarbeid med bedrifter utenfor skolen.

Ved siden av det yrkesbetonte arbeid er det en sentral oppgave for skolen å utøve en alminnelig påvirkning av elevene. Det dreier seg her om den *bevisste* påvirkning, gjennom forskjellige slags organiserte tiltak og den *ubevisste*, gjennom det miljø, den ånd som kommer til å rå på skolen.

Det vil være en tilsnikelse å søke å detaljere programmet for denne del av skolens virksomhet på dette tidspunkt. Gjennomføringen vil avhenge av flere faktorer som er usikre ennå, i første rekke av det personale vi får og videre av de praktisk-tekniske forutsetninger for å gjennomføre våre ønskemål (utstyr osv.). Men det er likevel viktig at man har en klar hovedkurs å styre etter, og den kan det, etter min mening, ikke være tvil om: Det blir vår oppgave å finne fram til hos hver enkelt elev den spire av positiv interesse og av tendens til sunn aktiv utfoldelse som måtte finnes, og *dyrke* den spire. Her må skolen være helt fordomsfri og ikke komme med noen tommestokk. Om interessen retter seg mot ping-pong eller fotball, sjakk, frimerkesamling, bilmotorer, lesning, dagsaktuell politikk eller religiøse problemer, — så har den krav på vår respekt og anerkjennelse, og skal pleies.

Gjennomgående trekk hos den kategori unge kriminelle arbeidsskolen får som elever, vil være underskudd på fastere karakteregenskaper og manglende sosial innpassingsevne. I mange tilfeller vil disse fenomener være så dypt forankret konstitusjonelt eller i deres oppvekstmiljø, at skolens mulighet for å rette på manglene vil være begrenset. Mulighetene vil øke jo yngre elevene er og jo lengre tid vi får ha dem.

I alle tilfeller må skolens anlegg av det praktiske arbeid, av den teoretiske undervisning, fritidsvirksomheten, idretten, av tillitssystem og disiplinære former sikte mot det mål å bøte på de nevnte minus-egenskapene og også gi næring til vekst av et rikere følelsesliv hos de mange elever som er i underskudd på dette vesentlige feltet. Ut fra hele målsetningen for skolen må det være riktigere at man er dristig ved valget av virkemidler enn at man følger konvensjonelle anstaltsynspunkter. Det er umulig å vite om en gutt tåler frihet før en har prøvd det, en gutt som ikke er vist tillit, har liten indre drift til å bli lojal, en gutt som ikke har sjanse til å komme for sent, kan vanskelig lære å bli presis.

Ordningen av alle de små og store problemer som i hverdagens liv skal løses på en anstalt, må vi se under den synsvinkel at den skal tjene vårt hovedmål.

I all korthet:

Arbeidsskolen blir en åpen anstalt, det blir intet gjerde og ikke gitter for vinduene. Det blir fellesskap mellom elevene i arbeid og fritid. Overvåkingen skal innskrenkes til det minimum som ytre hensyn må kreve.

Etter en kortere tid på mottagelsesavdelingen vil elevene bli plassert i en „alminnelig avdeling“. Vi regner med at flesteparten av elevene vanligvis vil være på denne avdelingen. Når elevene viser seg kvalifiserte for det, og når de nærmer seg tiden for utskrivning, vil de flytte over på en „friere avdeling“ som ligger et stykke fra den alminnelige avdeling. På flere måter må det reelt gi seg uttrykk at denne ordningen representerer et avansement.

Variierende arbeidspremier, tillitsverv, frigang, permisjoner osv. vil bli brukt som ytre, stimulerende midler i behandlingen.

De reaksjonsmidler skolen, om nødvendig, skal anvende overfor elever som bryter dens regler, er enda ikke fastsatt i noe reglement. Det nevnes bare i denne sammenheng at loven har en bestemmelse om at det, i sværere tilfeller, er adgang til å overføre en elev fra arbeidsskolen til vanlig fengsel eller til særanstalter.

Det vil bli lagt stor vekt på at hver elev får et arbeid og en opplæring som svarer til hans egne ønsker og hans forutsetninger, — innenfor den ramme av muligheter skolen rår over. Gjennom noe lengre tidsrom må ingen elev som har forutsetninger for en kvalifiserende yrkesopplæring, brukes til slike daglige anstaltgjøremål som det vel er fristende for skolen å få utført billig, men som ikke for eleven selv peker mot et mål.

Skolen vil av all kraft søke, så vidt det er gjørlig, å skape et normalt miljø for elevene. Det følger av dette at den i alle tilfeller, der ikke isolasjon i seg selv er saklig begrunnet, må skaffe kontakt til livet utenfor skolen. Skolen må arbeide for å skape gjensidig tilknytning mellom hver enkelt av skolens elever og personer og institusjoner utenfor. Noe „storebror-system“ etter amerikansk mønster er ikke planlagt, men en eller annen tillem্পning av tanken bak systemet bør realiseres.

Det har heller ikke vært fremme under forarbeidene til den norske arbeidsskolen, noen tanke om å gjøre skolen til en „boys' republic“. Det bør dog være en del av skolens program at den, etterhvert som den finner sin form, utnytter de muligheter til sosial oppdragelse som det ligger i aktiv medvirkning fra elevene gjennom tillitsmannssystem. En del av det samme program, som bør realiseres allerede fra starten, er at den enkelte elev tas med ved utarbeidelsen av den plan, som legges for ham, noe som omtales nedenfor under Klassifikasjon.

7. *Klassifikasjon.*

Individuell behandling av elevene er en forutsetning for at arbeidsskolebehandlingen skal kunne lykkes. Et viktig hjelpemiddel for slik behandling er *klassifikasjon* av elevene.

Første ledd i klassifikasjonsarbeidet er forundersøkelsen av elevene før de kommer til skolen. Det er ikke bare som grunnlag for påtalemyndighetens avgjørelse om arbeidsskoleanbringelse denne undersøkelse er viktig. For arbeidsskolens behandling av eleven er det nødvendig at den foreligger, og at den er mest mulig grundig.

Det materiale som foreligger ved elevens ankomst vil så sammen med observasjonene under mottagelsestiden, danne grunnlaget for det program skolen legger for eleven.

Med forholdsvis korte mellomrom senere vil hver enkelt elevs hele forhold bli tatt opp til drøfting og det lagte program eventuelt revidert. Denne gjennomgåelse av elevene bør foretas av en funksjonærgruppe med en fast kjerne, f. eks. direktøren, inspektøren, psykiateren og/eller psykologen, kuratoren. I møter, der slik gjennomgåelse finner sted, bør videre delta de funksjonærer som har spesielt å gjøre med vedkommende elev, arbeidsleder, yrkeslærer eller tilsynsassistenter.

Når tiden for utskrivning av eleven nærmer seg, vil gruppen få den særlige oppgave å legge en fornuftig plan for overgangen til livet i frihet. Det kan vanskelig gjentas for ofte at dette punkt i behandlingen er av sentral betydning.

Under hele denne prosess må eleven tas med ved drøftingene på den måte som finnes hensiktsmessig.

8. *Utskrivningen, etter-tilsynet.*

Det er ingen grunn til å skjule at de samfunnsmessige tiltak her ofte har sviktet. Det dokumenterer vår totale utilstrekkelighet når vi har et ungt menneske på skolehjem eller i fengsel i månedsvis eller årevis under kanskje strenge, men iallefall sikre forhold, og så en dag kl. 12 forkynner den store glede at det unge menneske har sin fulle frihet, frihet til å drive dank og frihet til å sove under broene. Det er ikke så lett for en skolehjemsutt, selv om han har fått en aldri så eksemplarisk opplæring i fjøsstell, å stå alene på gata i Oslo en vinterdag uten arbeid og uten tak over hodet. Selv om han har fått en aldri så god „oppdragende behandling“ kan det nok røyne på når han har ligget i bunkers eller på teglverk en tid, når klærne er skitne og magen er tom.

Det er ganske gitt at det bør være et mål for alle anstalter som berøver mennesker friheten, å overflødiggjøre seg selv. Deres tilsyn og verneoppgave må også begrenses i tid. Før eller senere må de menneskene som har vært under behandling selv og uten hjelp, vise om de flyter eller synker.

Men like sikkert er det, at den første tiden etter utskrivningen — jeg taler nå om arbeidsskolen — må institusjonen føle like stort ansvar for gutten som da han var på skolen. Etter loven om arbeidsskolen skal en elev som er utskrevet på prøve, være under tilsyn en viss tid. Selv om dette tilsyn vel i de fleste tilfeller må skje ved hjelp av verne- lag og oppnevnte tilsynsmenn utenom arbeidsskolens personale, må det opprettholdes den mest intime kontakt til skolen i denne tiden. Det må være skolens oppgave å komme i et slikt forhold til elevene at de selv vil ønske denne kontakt, og at de vet at de når som helst kan regne med støtte og forståelse der når tilværelsen blir for vrien. Det må bli et krav som ikke fravikes at enhver elev som forlater skolen er sikret bolig, underhold og arbeid eller fortsatt skolegang. Ettervernet er en hovedoppgave for skolen, og jeg håper skolen vil få midler til å gjøre dette arbeidet effektivt.

9. *Personale-spørsmålet.*

Det tør herske enighet om at skolens arbeid vil stå og falle med det personale den får.

Hver funksjonær på arbeidsskolen må være medarbeider i dens program og ha forutsetninger for å greie det.

Personalet som helhet bør ha representert ulike yrkes- og livserfæringsområder og ha en ikke liten del av teoretisk skolerte funksjonær-

rer. Ved siden av sine særlige faglige kvalifikasjoner, bør funksjonærene samlet kunne dekke slike viktige oppgaver som idrettsarbeidet, sang, musikk, hobbyarbeid osv.

Det bør være en hovedregel at skolen har funksjonærer i heltidsstilling. Det medisinske og psykiatriske tilsyn kan utføres ved deltidsarbeid, en del timeundervisning likeså.

Ellers synes det som om det undertiden har vært lagt noe for liten vekt på undervisningsarbeidet i anstalter for unge kriminelle. Jeg konstaterer at enkelte ungdomsanstalter i våre naboland har satt ganske mye inn i retning av almen undervisning og når imponerende resultater med det. En bør ikke renonsere på den verdi som ligger i en skoleatmosfære, selv om en ikke undervisningsmessig når så store resultater.

De 3 kuratorer som er foreslått vil få allsidige oppgaver. Hver av dem bør ha tilsyn med en avdeling og være guttenes nærmeste kontaktperson på skolen. De skal studere guttene, hjelpe dem med private affærer, delta i fritidsarbeidet og de skal undervise. Det vil være ønskelig om kuratorene sammenlagt representerer en allsidig innsikt i pedagogikk og psykologi og at de kan virke som en slags counselors.

Det kvinnelige innslag bør være så sterkt som praktiske omsyn gjør det mulig. En må søke unngått, så langt råd er, at skolen får preg av mannsamfunn.

Den forholdsvis store gruppen som er betegnet tilsynsassistenter skal løse allsidige oppgaver i forbindelse med vakthold, tilsyn og nødvendig anstaltarbeid. Det stilles store krav til de mennesker som i det daglige får så mye med elevene å gjøre. Det blir ikke rutinearbeid i vanlig forstand de får å utføre, men en krevende og ansvarsfull oppgave. De må ha bestemte faglige og menneskelige kvalifikasjoner og de må ha det meget viktige: et overskudd å gi guttene. Jeg håper på alle gode krefters medvirkning til at disse stillinger lønnsmessig blir tilfredsstillende plassert.

Departement, Storting og den offentlige opinion har vist en sterkt positiv holdning til arbeidsskolen. Jeg håper denne holdning vil vare ved, — også med tanke på at det materielle og utstyrsmessige grunnlag for arbeidsskolen blir best mulig. Så får arbeidsskolen prøve å løse sin del av oppgaven på en slik måte at den innfrir — iallfall noen — av forventningene. Det er alt 25 år siden arbeidsskolen ble ført opp som et ønskemål i en mere rasjonell strafferettspleie i Norge, og det er ikke uten en viss ærbødig engstelse en tar fatt på å realisere en institusjon som er så omtalt og omfattet med så store håp.

Knapt noe område rommer så mange usikre faktorer som det arbeidsfelt der oppgaven er å påvirke menneskets atferd. Med den reservasjon som springer ut av oppgavens vanskelighetsgrad, må vi tro at arbeidsskolen ved å bygge på sunn menneskelig vurderingsevne, hjertelag og forståelse og ved å nytte rasjonelle arbeidsmåter, skal bli en positiv faktor i arbeidet for å omstille unge kriminelle til sosiale, dyktige og mer lykkelige medborgere.

Karsten Heli.